

КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «АКУШЕРСТВО ТА ГІНЕКОЛОГІЯ»

Громова А.М., Мітюніна Н.І., Ляховська Т.Ю., Талаш В.В., Крутікова Е.І.

Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

Висвітлені основні види оцінювання знань студентів включно з різноманітними видами контролю: поточний, підсумковий і державна атестація.

The article covers the basic types of assessment of students' knowledge, including various forms of control: current, final and state certification.

Ключові слова: *якість освіти, форми контролю, тестовий контроль, державна атестація.*

Система сучасної медичної освіти перебуває в процесі постійного вдосконалення. Реалізація процесу навчання основам спеціальності «Акушерство і гінекологія» здійснюється на базових кафедрах і орієнтована на відповідні кваліфікаційні вимоги [1; 7; 13].

Необхідність підвищення якості підготовки лікарів спонукає до пошуку нових ефективних технологій навчання та контролю якості засвоєння знань [2; 8; 9].

Якість освітньої діяльності – рівень організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє засвоєнню нових знань [1; 3; 4; 7].

Оцінювання студентів – це один із найважливіших елементів вищої освіти. Результати оцінювання мають значний вплив на майбутні кар'єри студентів. Тому важливо, щоб оцінювання завжди проводилося професійно, і при цьому бралися до уваги знання про процеси тестування й екзаменаційні процеси [15; 16].

Крім того, студенти мають бути чітко поінформовані про стратегію оцінювання, яка застосовується щодо їхньої навчальної програми; про те, які екзамени чи інші методи оцінювання будуть застосовані до них; чого від них очікують; а також про те, які критерії будуть використані при оцінюванні їхньої успішності. Для оцінювання знань викладачі мають знати і розуміти свій предмет, мати необхідні вміння і досвід для того, щоб ефективно передавати студентам свої знання, і, крім того, студенти повинні мати доступ до інформації та особливостей оцінки їхньої роботи [5; 11; 13].

Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» [6; 12]. Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти охоплює такі види контролю: поточний, підсумковий і державна атестація.

Питання систематичного контролю якості засвоєння навчального предмета – одне з основних. Без спеціального відстеження цього процесу за єдиною методикою важко уявити коректність дій викладача. Прийняття державних стандартів і нових програм зобов'язує викладачів використовувати такі єдині форми контролю навчального процесу, які б максимально відображали реальний стан справ, а їхні результати можна було б порівнювати [9; 10; 18].

Згідно з планами підготовки з акушерства і гінекології студенти вивчають гінекологію на IV курсі, акушерство на V та акушерство і гінекологію протягом 2-х тижнів на VI курсі (70 годин). Хоча ми вважаємо, що краще починати вивчення нашого предмета з акушерства.

До основних видів контролю в навчальному процесі належать початковий, поточний і підсумковий.

1. Початковий контроль проводимо перед викладанням нової теми з метою визначення рівня підготовки студентів до її вивчення.

2. Поточний контроль проводимо з метою виявлення якості навчального процесу та його результатів у міжсеместрний період шляхом заліку кредитних модулів навчальної дисципліни. Контроль проводиться в письмовій та усній формах і супроводжується прийняттям практичних навичок. Важливий етап засвоєння знань та їх контролю – написання історії хвороби і пологів. Для оцінки знань застосовуємо тестування.

3. Підсумковий контроль проводимо на VI курсі з метою виявлення й оцінки результатів засвоєння матеріалу в цілому або окремих його етапів для своєчасного коригування та підвищення якості підготовки спеціалістів до державної атестації.

На рівні викладача ми застосовуємо різні форми контролю:

- усний контроль,
- письмовий контроль (тести, контрольні завдання),
- контроль із використанням комп'ютерних технологій,
- змішаний контроль (комбінований).

Форми контролю визначаються викладачем у робочій програмі початкової дисципліни залежно від мети і часу контролю. Результати поточного і підсумкового контролю реєструють у електронному журналі та заліково-екзаменаційній відомості. За результатами семестрового контролю у вигляді СПА здійснюється допуск до продовження навчання в наступному семестрі. Кафедральний рівень контролю здійснюється з метою виявлення повноти і якості виконання робочої програми викладачами, оцінки якості засвоєння навчальної інформації студентами. Для досягнення цієї мети кафедра проводить поточний і підсумковий контроль. Підсумковий кафедральний контроль проводиться в період екзаменаційної сесії.

Поточний контроль здійснюється впродовж семестру під час практичних, лабораторних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічними працівниками і студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів [1; 3; 5].

Поточний контроль проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю.

Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, диференційованого заліку чи заліку, ви-

значених навчальним планом і робочою програмою дисципліни в терміни, передбачені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу.

Усне опитування – найпоширеніший метод контролю знань студентів. При усному контролі встановлюється безпосередній контакт між викладачем і студентом, у процесі якого викладач отримує широкі можливості для визначення індивідуальних особливостей засвоєння студентами матеріалу.

Усне опитування вимагає від викладача великої попередньої підготовки: ретельного відбору змісту, всебічного осмислення питань, задач та прикладів, які будуть запропоновані, шляхом активації діяльності всіх студентів групи в процесі перевірки, створення на занятті ділової та доброзичливої атмосфери.

Ми застосовуємо всі форми опитування: фронтальне, індивідуальне і комбіноване.

1. Фронтальне опитування проводиться у формі бесіди викладача з групою. Воно органічно поєднується з повторенням пройденого матеріалу, є засобом для закріплення знань і вмінь. Його переваги в тому, що до активної розумової роботи можна залучити всіх студентів групи. Для цього питання повинні бути короткі, відповіді – лаконічні, логічно пов'язані між собою, у такій послідовності, щоб відповіді студентів у сукупності могли розкрити зміст розділу, теми. За допомогою фронтального опитування викладач має можливість перевірити виконання студентами домашнього завдання, з'ясувати готовність групи до вивчення нового матеріалу, визначити сформованість основних понять, засвоєння нового матеріалу, який було розглянуто на занятті.

2. Індивідуальне опитування припускає змістовні, зв'язні відповіді студентів на питання, яке належить до матеріалу, що вивчається, тому служить навчальним засобом розвитку мови, пам'яті, мислення студентів. Аби перевірка була глибшою, ми ставимо перед студентами запитання, які потребують розгорнутої відповіді.

Питання для індивідуального опитування мають бути чіткими, зрозумілими, конкретними, мати прикладний характер, охоплювати основний, раніше вивчений матеріал програми. Їхній зміст мусить стимулювати студентів логічно мислити. Порівнювати, аналізувати, доводити, підбирати переконливі приклади, робити обґрунтовані висновки і цим сприяти об'єктивізації знань студентів. Питання зазвичай задаємо всій групі та після короткої паузи, необхідної для того, щоб студенти зрозуміли його і підготувалися до відповіді, викликаємо для відповіді конкретного студента.

Для того, щоб група слухала відповідь свого товариша, доцільно використовувати різні прийоми. Наприклад, студентам пропонується скласти план відповіді, оцінити (проаналізувати) відповідь. Можна проводити подібну роботу у вигляді рецензування відповіді товариша. Ця робота на початку складна для студентів, тому їх необхідно навчити елементарним правилам рецензування. Можна запропонувати такий план рецензії: визначити повноту відповіді, її правильність, недоліки, послідовність (логіку) викладу. Студенти можуть запропонувати свій план відповіді. Для підготовки рецензії слід рекомендувати студентам записувати свої зауваження по ходу відповіді. У таких випадках можна оцінити не лише тих, хто відповідав біля дошки, а і тих, хто брав участь у обговоренні.

Великого значення набуває організація колективної роботи групи під час індивідуального опитування, наприклад, викладач може дати таке завдання, як наведення клінічних прикладів із тієї чи іншої теми, що сприяє засвоєнню матеріалу.

Отже, щоб викликати при перевірці пізнавальну активність студентів усієї групи, доцільно поєднувати індивідуальне і фронтальне опитування.

Велике значення має вміння викладача керувати опитуванням. Воно полягає в умінні слухати студента, спостерігати за процесом його діяльності, корегувати цю діяльність.

Викладач не мусить квапити або без особливої необхідності переривати студента. Це допускається лише в тих випадках, коли студент робить грубі помилки або відповідає не по суті.

У деяких випадках доцільно допомагати студенту, не розкриваючи йому правильної відповіді.

Тривалість усного опитування залежить від навчальної дисципліни, виду занять, індивідуальних особливостей студентів. У процесі усного опитування викладачу необхідно спонукати студентів використовувати під час відповіді схеми, фантики, таблиці та інше. Для поглиблення і розширення знань студентів можна дати індивідуальні завдання дослідницького характеру.

Заключна частина усного опитування – детальний аналіз відповідей студентів. Аналіз проводиться в необразливій формі, обговорюються позитивні сторони, недоліки відповідей і робиться висновок. Оцінюючи відповідь, ураховують її правильність і повноту, логічність викладу матеріалу, культуру мови, вміння поєднувати теоретичні положення з практикою, в тому числі і з майбутньою професійною діяльністю.

Усне опитування як метод контролю знань, умінь і навичок вимагає значних затрат часу, крім того, з одного і того ж питання не можна перевірити всіх студентів. Тому з метою раціонального використання робочого часу доцільно проводити комбіноване, ущільнене опитування.

3. Комбіноване опитування. Така форма поєднує усне опитування з іншими методами: з письмовим опитуванням за картками, із самостійною роботою. Усе це дає можливість при тих же затратах часу контролювати роботу більшої кількості студентів. Так, поки одні працюють біля ліжок хворих, інші розв'язують ситуаційні задачі, виконують письмову роботу, відповідають на поставлені запитання з місця.

4. Письмове опитування. Письмова перевірка – важливий метод контролю знань, умінь і навичок студентів. Застосування цього методу дає можливість у найкоротший термін одночасно перевірити засвоєння матеріалу всіма студентами групи, визначити напрями для індивідуальної роботи з кожним.

Письмова перевірка використовується в усіх видах контролю і здійснюється як у аудиторній, так і позааудиторній роботі (виконання домашніх завдань). Письмові роботи за змістом і формою залежно від дисципліни можуть бути різноманітними: написання історій хвороби, положів, відповіді на запитання, розв'язання задач і прикладів, виконання завдання за різними схемами, підготовка звітів, рефератів, виписування рецептів із теми заняття.

Ми згодні з багатьма авторами [9; 17; 19], що за тривалістю письмові роботи можуть бути короткочасними (7-15 хв), коли перевіряється засвоєння незначного обсягу навчального матеріалу, тривалішими, але не більше однієї академічної години.

Для забезпечення самостійності у виконанні письмових робіт рекомендується пропонувати групі кілька варіантів завдань (бажано взагалі кожному студенту дати індивідуальне завдання). При цьому складність питань і за-

дач для всіх варіантів має бути однаковою.

Для повторення й узагальнення навчального матеріалу доцільне написання рефератів. Вони не тільки дають можливість систематизувати знання студентів, перевірити вміння розкрити тему, а й відіграють особливу роль у формуванні світогляду. У процесі підготовки рефератів студент мобілізує й активізує свої знання, засвоює самостійно нові, необхідні для розкриття теми.

Перевіряючи ці роботи, викладач звертає увагу на відповідність роботи темі, повноту розкриття теми, послідовність викладу, самостійність написаних рефератів.

5. **Практична перевірка.** Перевірка засвоєних практичних навичок займає особливе місце в системі контролю. Викладачу необхідно виявити, як студенти вміють застосовувати засвоєні знання на практиці, наскільки вони оволоділи необхідними вміннями.

Цей метод застосовують для вивчення спеціальних дисциплін, на чергуваннях і практичних заняттях, при написанні історій хвороби, пологів, на виробничій практиці.

Широко застосовуються для контролю знань рішення ситуаційних задач, діагностичні обстеження, ділові ігри, підібрані відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики. Вони дають можливість об'єктивніше визначати рівень готовності студента до практичної діяльності, сформованість таких важливих інтелектуальних умінь як аналіз і синтез, узагальнення, порівняння, використання знань у нестандартних умовах.

Практична перевірка – це провідний метод контролю в період виробничої практики.

6. **Стандартизований контроль.** Останнім часом у вищій школі широко застосовується стандартизований контроль знань – тестова методика з альтернативним вибором відповідей. Метод альтернативного вибору відповідей полягає в тому, що ставляться запитання й одночасно пропонуються варіанти відповідей, правильність яких потрібно оцінити. При цьому студенту пропонуються не тільки самі відповіді, а й їхні цифрові коди (як правило, номер варіанта відповіді).

Перевага цього методу полягає в тому, що можна отримати відповідь практично на будь-яке запитання, недолік – висока вірогідність угадування правильної відповіді. Крім того, студенти з достатнім рівнем знань знаходять подібність там, де інші його не помічають. Контроль простим вибіркоким методом не розкриває процесу одержання відповіді. Тут спрацьовує не простий механізм угадування, а свідомий вибір.

Відомі також інші варіанти тестового контролю знань студентів:

1) короточасне подання варіантів відповідей;

2) послідовне надання варіантів відповідей;

3) вибір відповідей: пропонуються самі відповіді, а потім їх обґрунтування;

4) парне питання: правильний результат отримується тільки при двох правильних відповідях;

5) співвідносна або складно-вбіркова система: подаються кілька відповідей, які потрібно пов'язати одне з одним;

6) матрична система: питання і відповіді подаються у вигляді матриці;

7) конструктивно-вбірковий метод: відповідь формується шляхом синтезу із запропонованих на вибір його частин;

8) мотивовані варіанти відповідей: кожен варіант відповіді доповнюється обґрунтуванням.

Серед переваг застосування тестів перед традиційними методами контролю у ВНЗ можна виділити такі:

– можливість підвищити об'єктивність контролю, унеможливити вплив на оцінку побічних факторів, таких як особистість викладача і самого студента, їх взаємовідносини;

– оцінка, отримана за допомогою тесту, диференційована; на відміну від традиційних методів контролю, де використовується 4-бальна шкала, результати тестування завдяки особливій організації можуть бути представлені в більш диференційованому вигляді, який містить множину градацій оцінки, а завдяки стандартизованій формі оцінки тести дають можливість віднести рівень досягнень студентів як по предмету в цілому, так і за окремими суттєвими його елементами з аналогічними показниками в групі;

– тестування має вищу ефективність, ніж традиційні методи контролю, оскільки його можна одночасно проводити як у окремій групі, так і на курсі, при цьому обробка результатів тестування з використанням спеціальних «ключів» для тесту відбувається набагато швидше, ніж, наприклад, перевірка письмової контрольної роботи;

– показники тестування орієнтовані на вимірювання засвоєння ключових понять, тем, елементів навчальної програми, а не конкретної сукупності знань, як це має місце при традиційній оцінці;

– тести зазвичай компактні й легко піддаються автоматизації.

Безумовно, тестування як метод контролю має і певні обмеження. Найлегше за допомогою тесту перевірити ступінь оволодіння студентами навчальним матеріалом.

Критика тестування часто зумовлена нерозумінням специфіки цього методу і реальних можливостей його застосування. Вона правомірна тоді, коли за некомпетентного використання тестів абсолютизується тестовий бал, забувається, що будь-яка оцінка дається з певною часткою вірогідності. Переваги тестування полягають ще й у тому, що можна оцінити ступінь цієї вірогідності, а отже, знати, наскільки точний результат.

Підсумком оцінювання знань є державна атестація студентів, під час якої проводиться комплексна перевірка й оцінка теоретичної та практичної фахової підготовки студентів – випускників відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня (фах – акушерство і гінекологія).

Державний контроль результатів освітньої діяльності сприяє забезпеченню освітніх потреб особи і потреби суспільства у кваліфікованих фахівцях. Необхідним чинником удосконалення системи контролю якості є зіставлення відповідності вимогам ринку праці сформованих у випускника вищого навчального закладу соціально і професійно важливих знань, умінь і навичок. Послідовним кроком у напрямі реформування системи медичної освіти є впровадження єдиного практично-орієнтованого державного іспиту. Практично-орієнтований державний іспит перевіряє готовність випускника виконувати на реальному об'єкті своєї майбутньої професійної діяльності (пацієнт) або на діючій моделі такого об'єкта (фантом, муляж, ситуаційне завдання тощо) виробничі функції, які неможливо оцінити методом стандартизованого тестування.

Мета практично-орієнтованого державного іспиту – це оцінювання якості розв'язання випускником типових завдань діяльності та демонстрації відповідних умінь і навичок в умовах, наближених до реальних. Іспит проводиться безпосередньо біля ліжка пацієнта й у спеціально обладнаній аудиторії та дає можливість оцінити вміння кожного

випускника збирати скарги й анамнез, проводити об'єктивне обстеження хворого, складати плани обстеження, встановлювати й обґрунтовувати попередній та остаточний клінічний діагноз, визначати тактику лікування тощо.

Члени екзаменаційної комісії та екзаменатори оцінюють рівень підготовки випускника і відображають його в протоколах проведення й оцінювання першої частини іспиту. Слід зауважити, що проведенню цього етапу передуює велика підготовча робота з підбору визначеного контингенту хворих, у яких на момент курації була патологія різного профілю.

Щодо оцінювання результату державного іспиту слід зауважити, що різні його частини у випускника можуть приймати різні члени ДЕК і екзаменатори, що підвищує об'єктивність оцінювання. Під час обговорення можуть ураховуватися також оцінки за рік (підсумкової успішності) з дисципліни, що вклучені до державних випускних іспитів. Підсумкова оцінка практично-орієнтованого державного іспиту визначається як середня вищезазначених складових.

Розглянута методологія єдиного практично-орієнтованого державного іспиту дозволяє максимально стандартизувати вимоги й умови його проходження, найбільш повно й об'єктивно оцінити рівень практичної підготовки кожного випускника відповідно до вимог державних стандартів вищої медичної освіти.

Отже, кожна з форм контролю має особливості та зумовлюється метою, змістом, методами і характером навчання.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / [МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти»; І.І. Бабин, Л.М. Гриневич, І.Л. Лікарчук та ін.]; за заг. ред. І. Л. Лікарчука. – К. : Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти ; Х. : Факт, 2011. – 96 с.
2. Анненкова І.П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ: компоненти, мета, завдання, види, напрями, рівні / І.П. Анненкова // Вища освіта України. – 2010. – Т. II (20), дод. 4. – С. 404-413.
3. Анненкова І.П. Управління якістю освіти у ВНЗ / І.П. Анненкова // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : науково-теоретичний збірник. Педагогіка. Психологія. Філологія. Філософія. – 2011. – № 21. – С. 9 – 11.
4. Громова А.М. Роль викладача в самостійній роботі студентів на кафедрі акушерства та гінекології / А.М. Громова, О.М. Кетова, Н.І. Мітюніна // Матер. навч.-наукової конф. з міжнародною участю. – Полтава, 2017. – С.35-36.
5. Громова А.М. Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів на кафедрі акушерства і гінекології №1 / А.М. Громова, Т.Ю. Ляховська, О.М. Кетова, Н.І. Мітюніна // Матер. навч.-наукової конф. з міжнародною участю. – Полтава, 2017. – С. 36 – 37.
6. Закон України «Про вищу освіту», 2014.
7. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці / М. Згуровський // Вища школа. – 2004. – № 5–6. – С. 54–61.
8. Кордуба Ю. До питання взаємодії ВНЗ із ринком праці в Україні та моделі взаємодії європейських університетів із працевдавцями // Імператив якості: вчимося цінувати та оцінювати вищу освіту: навч. посіб. ; за ред. Т. Дюба, М. Головянко, О. Кайковій. – Львів: Вид-во «Компанія Манускрипт», 2014. – С. 360-380.
9. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3 – 23.
10. Опрятний С. Особливості управлінського процесу у сфері вищої освіти / С. Опрятний // Вісник НАДУ. – 2004. – № 3. – С. 447 – 453.
11. Положення про організацію навчального процесу підготовки фахівців за Європейською кредитно-трансферною системою в Харківській гуманітарно-педагогічній академії. – Харків : ХГПА, 2012. –52 с.
12. Положення про організацію освітнього процесу у ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» на 2015-2016 навчальний рік. – Полтава, 2015. – С.118.
13. 13.Постанова Кабінету Міністрів України "Про розроблення стандартів вищої освіти" від 7 серп. 1998 р. № 1247. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.
14. Свіжєвська С.А. Акредитація як іміджова стратегія підвищення якості вищої освіти // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2014. – Вип.1. – С. 110-115.
15. Харківська А.А. Формування системи управління сучасного вищого навчального закладу / А.А. Харківська // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України «Наука і освіта» : [зб. наук. пр. / гол. ред. О.Я. Чебікін та ін.]. – Одеса. – 2010. – № 4-5. – С. 121-124.
16. Хотомлянський А. Методические вопросы оценки результатов профессиональной деятельности профессорско-преподавательского состава высшего учебного заведения / Хотомлянський А., Деревянко Т. // Образование и управление. – 2006. – Т. 9, № 3-4. – С. 145 – 151.
17. Hornby W. Assessing Using Grade-related Criteria: A Single Currency for Universities / W. Hornby // Assessment and Evaluation in Higher Education 284 (2003). – P. 435–453.
18. Quality Assessment and Quality Development in German Universities with Particular Reference to the Assessment of Teaching. – Bonn : HRK, 2000. – 41 p.
19. Tauch Christian Accreditation: a Change of Paradigm in German Higher Education // EAIE Forum. – 2000. – Vol. 2, №. 1. – P. 12–14.